

Lausunto eduskunnan apulaisoikeusasiamiehelle

LLHall 13.05.2026 § 45
47/00.04.02/2024

Valmistelija Knutars Heli Lapin liitto

Eduskunnan oikeusasiamiehen kansliaan on tullut kantelu Lapin liiton vaelluskalatyöryhmän toiminnasta. Asian yhteydessä kävi ilmi, että Lapin liiton hallituksen päätökseen Kemi-Ounasjoen vaelluskalatyöryhmän sopimuksen päivittämisestä 11.3.2024 § 31 on liitetty muutoksenhakukielto.

Apulaisoikeusasiamieheltä 12.3.2026 päivätyssä selvityspyynnössä pyydetään ottamaan kantaa kantelussa esitettyyn. Lapin liitto pyydetään ottamaan lisäksi erityisesti kantaa siihen, millä perusteella päätökseen sopimuksen tekemisestä (11.3.2024 § 31) on liitetty kuntalain 136 §:ään perustuva muutoksenhakukielto, mihin Lapin liiton tehtävään mainitun sopimuksen tekeminen ja sen nojalla toteutettavat tehtävät kuuluvat ja miten sopimus yhtiöiden kanssa vaikuttaa viranomaisen toiminnan riippumattomuuteen.

Lapin liiton lausunto ja selvitys on sovittu toimitettavan oikeusasiamiehen kansliaan 15.5.2026 mennessä.

Lapin liiton vastine selvityspyyntöön

Lapin liiton koordinoimassa vaelluskalatyössä toteutetaan *vapaaehtoisuuteen* perustuvia toimenpiteitä. Lapin liitto toteuttaa koordinoitua valtuuston hyväksymän Lappi-sopimuksen (maakuntastrategia) linjausten mukaisesti. Huomioitavaa on, ettei Lapin liitto ole kalatalousviranomainen. **Kalatalousvelvoitteet kuuluvat kalatalousviranomaisen toimialaan ja on siten erillinen ja oma kokonaisuutensa suhteessa vapaaehtoiseen vaelluskalatyöhön.**

Nykyisessä sekä kahdessa edellisessä hallitusohjelmassa on sitouduttu vaelluskalakantojen elvyttämistoimenpiteisiin ja kalatiestrategian toimeenpanoon, jonka pilottikohteisiin Kemijoen vesistöalue kuuluu. Nykyinen maan hallitus toteuttaa edeltäjiensä aloittamaa työtä osallistumalla vaelluskalojen elinolosuhteiden parantamiseen mm. jatkamalla NOUSU-ohjelman resursointia ja toimeenpanoa.

Vaelluskalahankkeiden rahoitusta NOUSU-ohjelmasta suunnataan erityisesti yhteisrahoitteisesti toteutettaviin konkreettisiin ja nopeasti liikkeelle lähteviin hankkeisiin, joissa on vahva alueellinen sitoutuneisuus. Kemijoen tapaisella laajalla vesistöalueella vahvan alueellisen sitoutuneisuuden löytäminen on edellyttänyt laajapohjaista ja hyvin valmisteltua koordinaatiotyötä sekä toimenpidesuunnitelman laatimista.

Vaelluskalatyöryhmän tavoitteena on löytää yhteinen tahtotila ja yksimielisyys vapaaehtoisin toimenpitein edistettävistä vaelluskalakantojen elvyttämistoimenpiteistä. Lapin liitto on toiminut huhtikuusta 2016 lähtien koordinaattorina Kemi - ja Ounasjoen vaelluskalakantojen elvyttämiseen tähtäävän toimenpidesuunnitelman laatimisessa ja toimeenpanossa sidosryhmien tavoitteiden sekä hallitusohjelmien kirjausten toteuttamiseksi. Roolin on aikanaan katsottu sopivan Lapin liitolle, jonka toiminnan lähtökohdiana on toimia maakunnan asioiden yhteensovittavassa roolissa sekä edistää yhteistyötä eri toimijoiden välillä.

Työryhmän rahoitus ja päätöksenteko

Vesivoimayhtiöt rahoittavat työryhmän toiminnan, ilman ulkopuolelta tulevaa rahoitusta työryhmällä ei olisi toimintaedellytyksiä nykyisenkaltaiseen toimintaan. Tosiasia on, ettei Lapin liitolla, tai työryhmän muiden jäsenten edustamalla organisaatioilla olisi edellytyksiä rahoittaa ryhmän toimintaa. Työryhmän päätöksenteosta on tässä yhteydessä myös todettava, että huolimatta rahoittavasta roolista, voimayhtiöiden edustajilla ei ole työryhmässä kuin yksi ääni, kuten muillakin varsinaisilla jäsenillä eli päätöksenteko ja mahdollinen äänestys tapahtuu yksi ääni per työryhmän jäsen -periaatteella.

Työryhmän kokoonpanoon liittyvät esitykset

Työryhmän kokoonpanon nimeämiset pyydetään toimikausittain. Toimikausi kestää neljä vuotta. Työryhmään kuuluu yksi Sopimuksen kunkin Osapuolen nimeämä edustaja.

Lisäksi työryhmään kutsuttiin vesialueiden omistajuuteen kytkeytyvien tahojen edustus, yksi kustakin organisaatiosta: Keski-Kemijoen kalatalousalue, Raudanjoen kalatalousalue, Yli-Kemin kalatalousalue, Ounasjoen kalatalousalue, Enontekiön kalatalousalue, Metsähallitus sekä Ala-Kemijoen ja Perämeren kalatalousalue.

Työryhmän kokoonpanoa laajennettiin liiton hallituksen päätöksellä (11.3.2024 §31) toimintakaudelle 2024–2027 kutsumalla työryhmään kuntaedustus ns. aluemallilla: yksi edustaja / alue. Alueet muodostuvat 1. Ala-Kemijoen kunnat (Kemi, Keminmaa, Tervola). 2. Rovaniemi – Ounasjoki kunnat (Rovaniemi, Kittilä, Enontekiö). 3. Yli-Kemin kunnat (Kemijärvi, Pelkosenniemi, Savukoski).

Edelleen työryhmän kokoonpanoa laajennettiin myös kutsumalla järjestöpuolelta edustajat Lapin vapaa-ajankalastajilta sekä Perämeren kalatalousyhteisöjen liitolta. Perusteluina näiden järjestöjen valinnalle oli, että kyseiset järjestöt kuuluvat valtakunnallisiin keskusjärjestöihin, Lapin vapaa-ajankalastajat Suomen vapaa-ajan kalastajiin (SVK) ja Perämeren kalatalousyhteisöjen liitto Kalatalouden keskusliittoon (KKL).

Linjattiin myös, että järjestöjen määrä ja edustavuus uudelleen arvioidaan toimikausittain. Työryhmän asiantuntijaedustajat Lapin ELY-keskuksesta (kalatalousviranomaisen) ja Luonnonvarakeskuksesta.

Nykyisellään työryhmään kuuluu näin ollen 15 varsinaista jäsentä ja 6 asiantuntijajäsentä sekä projektipäällikkö Lapin liitosta. Toimikausien vaihtuessa on mahdollista sopimuksessa linjatun mukaisesti arvioida edustajien määrää ja edustavuutta uudelleen.

Voimayhtiöiden ja Lapin liiton toiminta

Lapin liiton koordinoima Kemi-Ounasjoen vaelluskalatyöryhmä koordinoi vapaaehtoisia, vaelluskalojen palauttamiseen liittyviä toimenpiteitä. Työryhmälle ei ole delegoitu Lapin liiton hallitukselle tai valtuustolle kuuluvaa toimivaltaa. Näin ollen esimerkiksi muutosmenettelyn kohteena olevat kalatalous-tai muut velvoitteet, jotka on rajattu vaelluskalatyöryhmän toimenpidesuunnitelman ulkopuolelle, eivät sido Lapin liiton hallitusta tai valtuustoa, eivätkä näin ollen estä Lapin liiton hallitusta halutessaan lausumasta niihin liittyen.

Näin ollen Lapin liitto katsoo, ettei se ole tällä vapaaehtoisella työryhmätoiminnallaan toiminut hyvän hallinnon vastaisesti.

Päätöksentekomenettely koordinointisopimuksen päivittämiseen liittyen

Lapin liiton hallitus on käsitellyt Kemi-Ounasjoen vaelluskalatyöryhmän koordinoimisopimuksen päivittämistä kahdessa kokouksessaan 5.2.2024 § 12 ja edelleen 11.3.2024 § 31. Helmikuun 2024 kokouksessa hallitus päätti palauttaa asian valmisteluun, jolloin päätöksen liitteeksi lisättiin muutoksenhakukielto. Myöhemmässä 11.3.2024 § 31 käsittelyssä uusi pykälä siirrettiin helmikuun käsittelypykälän jatkumoksi Dynasty -asianhallintajärjestelmässä. Samalla asian vanha taustatietopohja, sisältäen myös muutoksenhakukiellon, siirtyi uuden käsittelyn pohjaksi. Taustatiedot olisi tuolloin pitänyt muuttaa ja avata päätös sopimuksen hyväksymisen jälkeen viimeistään pöytäkirjavaiheessa muutoksenhauille, mutta inhimillisestä virheestä johtuen asian statukseksi jäi ”muutoksenhakukielto”. Näin ollen hallintolain 51 §:n mukaisesti Lapin liiton hallituksen tulee korjata 11.3.2024 §31 päätös muutoksenhakuohjeen osalta ja avata se muutoksenhauille.

Lausunnon aikataulusta johtuen maakuntahallituksen pöytäkirja tarkistetaan asiakohdan osalta kokouksessa.

Esittelijä vs. maakuntajohtaja Takkula Hannu Lapin liitto

Päätösesitys Lapin liiton hallitus antaa apulaisoikeusasiamiehen selvityspyyntöön yllä esitetyn mukaisen selvityksen sekä korjaa erillisellä päätöksellä 11.3.2024 § 31 päätöksen muutoksenhakuohjeen, avaten päätöksen muutoksenhauille. Muutoksenhaun osalta korjattu päätös liitetään tämän selvityksen liitteeksi.

Päätös Maakuntahallitus hyväksyi päätösesityksen yksimielisesti.

Pöytäkirja tarkistettiin asiakohdan osalta kokouksessa.

Tiedoksi Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia